

Inhoud in vogelvlucht

<i>Inleiding</i>	1
<i>Deel I: Uitzoeken wat dyslexie is</i>	7
Hoofdstuk 1: Dyslexie: de basis	9
Hoofdstuk 2: Wat is dyslexie (en wat niet)?	17
Hoofdstuk 3: Letten op symptomen van dyslexie in alle levensfasen	31
<i>Deel II: Bepalen wanneer je een diagnose wilt hebben</i>	43
Hoofdstuk 4: Alert zijn op dyslexie bij een jong kind	45
Hoofdstuk 5: Snel in actie komen bij een basisschoolkind	59
Hoofdstuk 6: Je kind laten testen op dyslexie	71
<i>Deel III: Scholen en lesprogramma's</i>	91
Hoofdstuk 7: De beste school voor je kind kiezen	93
Hoofdstuk 8: Zorgen dat je kind op school de broodnodige hulp krijgt	111
Hoofdstuk 9: Hulp aan een kind met een mildere vorm van dyslexie	127
Hoofdstuk 10: Productief samenwerken met de leerkracht van je kind	147
<i>Deel IV: Je kind actief helpen leren lezen</i>	165
Hoofdstuk 11: Onthouden, visualiseren en rijmen	167
Hoofdstuk 12: Klanken koppelen aan letters en letterclusters	181
Hoofdstuk 13: Je kind kalm helpen leren lezen	193
Hoofdstuk 14: Profijt trekken van multisensorische methoden	211
Hoofdstuk 15: Omgaan met dagelijkse activiteiten en problemen	227
<i>Deel V: Dyslexie bij jongeren en volwassenen</i>	247
Hoofdstuk 16: Tieners met dyslexie terzijde staan	249
Hoofdstuk 17: Dyslexie in het middelbaar en hoger onderwijs	267
Hoofdstuk 18: Slagen in het leven als volwassene met dyslexie	301
<i>Deel VI: Het deel van de tientallen</i>	311
Hoofdstuk 19: Tien dingen die het leven van iemand met dyslexie vergemakkelijken .	313
Hoofdstuk 20: Ongeveer tien (remediërende) leesmethoden	319
<i>Deel VII: Bijlagen</i>	327
Bijlage A: Een informele vaststelling van fonemisch bewustzijn en fonische vaardigheden	329
Bijlage B: Hulpbronnen	339
<i>Index</i>	345

Inleiding

Ie hebt dit boek opgepakt omdat je je zorgen maakt over je kind. Het kan het tempo in de klas niet bijhouden, het heeft een bloedhekel aan lezen en spelt zelfs de eenvoudigste woorden verkeerd. Is hij dyslectisch? Moet je het laten testen? Hoe kun je je kind buiten de schooluren helpen?

Of misschien blader je voor jezelf door dit boek. Je voelde jezelf dom toen je op school zat en nu probeer je zo min mogelijk te lezen. Je hebt een bloedhekel aan schrijven. Je vraagt je af of je misschien dyslectisch bent en zo ja, of dat voor je leven veel verschil zou maken. Je bent hier aan het juiste adres! Je hebt onverbloemd, praktisch, positief advies nodig.

Wij helpen dyslectische kinderen en volwassenen; dat is ons werk en dat maakt ons gelukkig en schenkt ons bevrediging. We beseffen dat we levens veranderen. Met enige trots, maar vooral van harte en oprecht bieden we je dit boek aan, zodat ook jij verschil kunt maken.

Over dit boek

In dit boek geven we je alle relevante informatie en laten we de rest achterwege. We gaan je niet bedelven onder massa's theorieën, we gooche-len niet met jargon en we vermoeien je niet met allerlei alternatieven. We preken niet, we wauwelen niet en we beweren niet dat er een definitief antwoord bestaat. In plaats daar van geven we eerlijke informatie over de onderwerpen die ertoe doen. En we gaan snel over van de theorie naar de praktijk.

Je leest over praktische activiteiten waarmee je kind meteen kan beginnen, werkwijzen waarvan het zijn hele leven profiteert en handige tips om met dagelijkse problemen om te gaan (bijvoorbeeld hoe het ordelijk kan werken en de b's en d's voor eens en altijd uit elkaar houdt). Aan tieners en volwassenen leggen we uit hoe ze het beste aantekeningen kunnen maken, lessen kunnen volgen en succes kunnen hebben op hun werk. En om je van hedendaags onderzoek op de hoogte te houden geven we je informatie over hersenonderzoek, dyslexiebehandelingen en de leesmethoden waaraan de meeste deskundigen de voorkeur geven.

Of je je nu voor het eerst in dyslexie wilt verdiepen of al wat voorwerk hebt gedaan, of je nu de dyslexieverklaring van je kind al hebt aangevraagd of daar nog nooit van hebt gehoord, of je nu gerustgesteld wilt worden of wilt weten wat er praktisch en wettelijk mogelijk is, dit is het geschikte boek voor jou. Neem dit boek systematisch door of duik in een

bepaald onderwerp, want dat kan allebei. Dit boek is logisch opgebouwd uit delen en hoofdstukken. Daarnaast kun je beginnen te lezen op een willekeurige pagina. Het boek bevat zo veel informatie dat je beslist zult vinden waarnaar je op zoek bent. Verder is er voor ieder wat wils in het deel van de tientallen aan het einde van dit boek, in de vorm van lijstjes met tien stukjes handige informatie.

In dit boek gebruikte conventies

Is het '*Hij heeft dyslexie*' of '*Zij heeft dyslexie*'? In dit boek pakken we dit dilemma aan door de hij- en zij-vorm om en om te gebruiken. Je kunt er zeker van zijn dat dit boek voor iedereen is bedoeld. Ben je eenmaal gewend geraakt aan de afwisseling van *hij* (in de even genummerde hoofdstukken) en *zij* (in de oneven genummerde hoofdstukken), dan ga je het misschien zelfs nog jammer vinden dat niet alle andere boeken hetzelfde doen.

In dit boek geven we hier en daar prijsaanduidingen van leermaterialen, behandelingen, lessen enzovoort. Deze prijzen kunnen in de loop van de tijd veranderen, dus gebruik ze als oriëntatiepunt en beschouw ze niet als onomstotelijk feit.

We gebruiken nog een paar conventies om je te helpen bij het doorlezen van dit boek:

- ✓ **Schuingedrukte** woorden hebben betrekking op een definitie of dienen om iets te benadrukken.
- ✓ **Vetgedrukte** tekst wordt gebruikt voor trefwoorden in opsommingen.

Het is mogelijk dat sommige internetadressen bij het drukken van dit boek niet op één regel passen. In zo'n geval worden geen extra tekens (bijvoorbeeld een afbreekstreepje) gebruikt. Typ dus precies wat je in dit boek ziet wanneer je zo'n internetadres wilt intypen (en doe net alsof de regelafbreking niet bestaat).

Wat je niet hoeft te lezen

Een heleboel boeken over dyslexie gaan zich te buiten aan jargon. Maar dit boek niet. Wanneer je, heel af en toe, met jargon wordt geconfronteerd, waarschuwt een 'technisch' pictogram je vooraf, zodat je die alinea niet hoeft te lezen als je daar geen zin in hebt. Laat je niet afschrikken door jargon, want het wordt alleen gebruikt om zeker over te komen wanneer je een aanvraag schrijft. Verder wijst het technische pictogram op informatie die wel interessant is, maar niet essentieel voor je inzicht in dyslexie.

Afgezien van stukjes jargon staan in dit boek ook tekstkaders (de grijze vakken). Deze kaders geven je extra informatie die je niet per se hoeft te lezen. Ze zijn bedoeld om wat meer achtergrond te verschaffen.

Dwaze veronderstellingen

Omdat je dit boek leest, gaan we van de volgende dingen uit:

- ✓ Je bent op zoek naar meer inzicht in dyslexie (voor je kind of voor jezelf). Je bent misschien de ouder van een kleuter, basisschoolkind of jongvolwassene die leesproblemen heeft en wel eens dyslectisch zou kunnen zijn, of een docent die op zoek is naar informatie om leerlingen met dyslexie en hun ouders te helpen. Of misschien ben je een volwassene en ben je op zoek naar tips waar je zelf baat bij hebt.
- ✓ Je hebt behoefte aan begeleiding in eenvoudige woorden bij onderwerpen zoals de rechten die je hebt of werkwijzen die je leven kunnen vergemakkelijken.
- ✓ Je wilt adviezen over hoe je de dingen kunt verbeteren. Een berg jargon is wel het laatste waar je op zit te wachten.

De indeling van dit boek

Dit boek bestaat uit zeven delen, die stuk voor stuk veel informatie over dyslexie bevatten.

Deel I: Uitzoeken wat dyslexie is

In dit deel gaan we precies na wat dyslexie wel en niet inhoudt. Het is belangrijk om te weten wat dyslexie *niet* is, omdat de term dyslexie zo vaak wordt gebruikt dat de betekenis ervan onduidelijk wordt. We praten ook over de oorzaken van dyslexie en de soorten dyslexie en geven je een overzicht van de symptomen waarnaar je bij kinderen van verschillende leeftijden moet uitkijken.

Deel II: Bepalen wanneer je een diagnose wilt hebben

In dit deel bespreken we de symptomen van dyslexie nauwkeuriger. We bekijken het gedrag van je kind voordat het naar school gaat en tijdens de schooljaren. Ook geven we aan wanneer een test gewenst is, hoe je zo'n test aanvraagt en hoe een testprocedure eruitziet.

Deel III: Scholen en lesprogramma's

Je kind heeft het dagelijks moeilijk in de klas. Maar zou het in een andere klas of op een andere school het beter doen? Hoe kun je er zeker van zijn dat de school een goed handelingsplan voor je kind met dyslexie heeft opgesteld en uitvoert? Wat kun je doen om de schoolactiviteiten gemakkelijker voor je kind te maken? En hoe kun je doelmatig samenwerken met de leerkracht van je kind? In dit deel worden deze belangrijke vragen beantwoord.

Deel IV: Je kind actief helpen leren lezen

Het overgrote deel van het onderwijs aan dyslectische kinderen is gebaseerd op gestructureerde multisensorische leermethoden en op lessen die de klankstructuur van woorden betreffen. Zegt dat je niets? Geen probleem, want dit deel legt alles uit in eenvoudige termen die wel betekenis voor je hebben. We geven ook aan met welke methoden om iets te onthouden, te visualiseren of te laten rijmen je een kind kunt helpen vloeiender te leren lezen. Je ervaart hoe je een voor het kind aangename leesroutine tot stand brengt en je krijgt nuttige tips om je kind te helpen alledaagse karweitjes met gemak op te knappen.

Deel V: Dyslexie bij jongeren en volwassenen

Kinderen met dyslexie hebben het op de middelbare school extra moeilijk. Er wordt van ze verwacht dat ze vreemde talen leren (bijvoorbeeld Engels, met andere en veel minder voorspelbare koppelingen tussen groepjes letters en klanken) en ze moeten sowieso voor alle vakken veel lezen. Dyslectische studenten kampen met vergelijkbare problemen. In dit deel lees je wat leerlingen en studenten met dyslexie doen om dit soort dingen tijdens hun opleiding minder problematisch te maken. We verklappen je ook de fijne kneepjes over hoe je je kind met dyslexie helpt om zich aan de tienerjaren aan te passen en hoe volwassenen met dyslexie succesvoller kunnen zijn in de maatschappij.

Deel VI: Het deel van de tientallen

Het deel van de tientallen is de plaats waar we een heleboel bruikbare informatie hebben ingedikt tot enkele wonderlijk eenvoudige lijstjes. Hier lees je over tien hulpmiddelen die het leven van dyslectici makkelijker kunnen maken. Verder worden hier ongeveer tien leesmethoden genoemd.

Deel VII: Bijlagen

In deel VII bespreken we een aantal testen om de fonemische vaardigheden van je kind te bepalen. Daarnaast geven we je een superhandige lijst met zeer gevarieerde hulpbronnen op het gebied van dyslexie.

In dit boek gebruikte pictogrammen

In dit boek worden de volgende pictogrammen gebruikt om bepaalde soorten informatie aan te duiden.

Dit pictogram geeft aan dat een bepaald advies of een bepaalde activiteit net zo goed geldt voor volwassenen als voor jonge of oudere kinderen.

Dit pictogram duidt op informatie die echt de moeite waard is om te onthouden.

Dit pictogram wijst op interessante, maar niet-essentiële informatie (zoals jargon). Sla deze informatie over of zet je schrap en sla aan het lezen!

Dit pictogram geeft aan dat we waardevol advies voor je hebben, dat we waarschijnlijk uit eigen ervaring hebben verkregen.

Wijst op iets wat je *niet* moet doen. Dit pictogram waarschuwt je voor valkuilen waar je beter met een wijde boog omheen kunt lopen.

En nu...

Goed, je hebt dit exemplaar van *Dyslexie voor Dummies* in handen. Tussen haakjes, mensen met dyslexie zijn beslist geen dummies (maar zo heet deze boekenreeks nu eenmaal). Door dit boek te lezen, kun je een goed inzicht krijgen in dyslexie. Als je niet zeker weet of je je kind op dyslexie moet laten testen, dan ben je hier aan het juiste adres. Ga naar hoofdstuk 3 om de algemene signalen van dyslexie op het spoor te komen, blader naar hoofdstuk 4 waar specifieke symptomen tijdens de peuter- en kleutertijd worden besproken, of sla hoofdstuk 5 op voor symptomen van dyslexie die tijdens de basisschoolperiode kunnen opduiken (of niet willen verdwijnen). In hoofdstuk 6 vind je details over testen.

Als je kind al een dyslexiediagnose heeft gekregen en in aanmerking komt voor extra hulp op school of al een dyslexieverklaring heeft gekre-

gen, raden we je aan om hoofdstuk 8 te lezen. Als je weet dat je kind niet in aanmerking komt voor een dyslexieverklaring en je wilt weten welke mogelijkheden er overblijven, dan kun je het beste direct naar hoofdstuk 9 gaan. Blader naar hoofdstuk 13 als je samen met een kind met leesproblemen leesactiviteiten wilt gaan doen.

Heb je niet zo'n geweldige haast? Prima! Geniet dan van een traditionele reis in dit boek door bij hoofdstuk 1 te beginnen en het boek van begin tot eind door te nemen. Neem er de tijd voor en verdiep je vooral in onderwerpen die betrekking hebben op je eigen situatie. Dit is je leidraad om je kind met dyslexie met vertrouwen te begeleiden.

Hoofdstuk 1

Dyslexie: de basis

.....

In dit hoofdstuk:

- ▶ Een definitie van dyslexie
 - ▶ De symptomen van dyslexie
 - ▶ Je kind laten testen
 - ▶ Scholen en lesprogramma's
 - ▶ Thuis activiteiten doen met je kind
 - ▶ Een dyslectisch kind opvoeden
-

Een bezoekje aan een boekwinkel kan je in verbijstering achterlaten. Boektitels beloven van alles en bovendien nog binnen een mum van tijd: *Zestien manieren om je jonger, gelukkiger en sexyer te maken*, *Een beter figuur zonder moeite*, *Slaap jezelf slank*. Wat zou het toch prettig zijn als dit boek je ook soortgelijke beloften zou doen op het gebied van dyslexie, met onderwerpen zoals: *Zestien beproefde manieren om dyslexie uit te bannen*, *Moeiteloos lezen en spellen in slechts tien minuten per dag* en *Leren lezen vanuit je luie stoel*.

Maar misschien wil je toch liever de waarheid horen. Dus geven we je in dit boek de waarheid over dyslexie en niet de oppervlakkige antwoorden die tijdschriften je opdringen. In dit hoofdstuk lees je wat dyslexie werkelijk is, hoe het leven van je kind erdoor wordt gevormd en welke mogelijkheden er er zijn om er binnen en buiten de school iets aan te doen.

Een omschrijving van dyslexie zonder franje

Heel wat kinderen hebben moeite met lezen. Hun ouders zorgen ervoor dat ze extra hulp krijgen waardoor ze hun achterstand in een paar maanden inhalen. Soms verdwijnt het probleem zelfs plotseling, zonder dat een deskundige het specifieke probleem heeft aangepakt.

Dyslexie is totaal iets anders. Als je je afvraagt of je kind problemen heeft met lezen of misschien wel dyslectisch is, en wat het verschil is, is dit het antwoord: een kind met dyslexie heeft *aanhoudende* en *onverwachte* problemen met lezen en schrijven. Ze is slim en krijgt een heleboel extra hulp, maar het lukt haar gewoon niet. Nog meer extra hulp haalt bij

DEEL I: Uitzoeken wat dyslexie is

haar niets uit omdat ze een ánder soort hulp nodig heeft en bovendien langer dan slechts een paar maanden. Waarschijnlijk leert ze omstreeks haar tiende jaar lezen en schrijven, maar moet ze haar hele leven door geschreven teksten een aantal keren lezen en herlezen voordat ze volledig begrijpt wat ze heeft gelezen. Bovendien moet ze, wanneer ze belangrijke dingen schrijft (opstellen, aanvragen, brieven), verscheidene versies schrijven.

Wees op je hoede, want er bestaan nogal wat misvattingen over dyslexie. Dyslexie heeft *niets* te maken met:

- ✓ domheid;
- ✓ luiheid;
- ✓ onwil;
- ✓ verstrooidheid.

Onderzoek naar dyslexie geeft inzicht in de mogelijke oorzaken. Zo vermoeden wetenschappers tegenwoordig dat mensen met dyslexie een ander gedeelte van hun hersenen gebruiken dan mensen die niet dyslectisch zijn en dat dyslectici een omvangrijker gedeelte van hun hersenen gebruiken.

Verder spelen erfelijke factoren bij dyslexie een rol. En er zijn psychologen die dyslexie onderverdelen in verscheidene typen, waaronder fonologische dyslexie en visuele dyslexie.

In hoofdstuk 2 zullen we nader ingaan op de definitie, de oorzaken en de soorten dyslexie. We gaan bovendien uitleggen welke andere stoornissen verwant zijn aan dyslexie (maar er vaak mee worden verward).

Als je kind doelen wil bereiken en dromen wil verwezenlijken, hoeft dyslexie daar geen belemmering voor te zijn. Heel wat uitstekende vakmensen zijn dyslectisch. Ze hebben werkwijzen en manieren gevonden om een hoge standaard te bereiken. Misschien vindt je kind het prettig om te weten dat beroemde mensen als Tom Cruise en Orlando Bloom (bekende filmacteurs) en Richard Branson (leider van de Virgin Group) slechts enkele voorbeelden zijn van de vele hoogvliegers die dyslectisch zijn. Zie de eerste kadertekst van hoofdstuk 2 voor nog meer voorbeelden van beroemde dyslectici.

Symptomen van dyslexie

Met dyslexie is het volgende aan de hand. De ene schooljuf of psycholoog zegt dat je kind 'geautomatiseerde taal' ontbeert of over onvoldoende auditieve perceptuele vaardigheden beschikt, terwijl andere mensen zeggen dat ze woordblind is, specifieke leerproblemen heeft of dyslectisch is. Sommige specialisten gebruiken nooit de term 'dyslexie', maar de mensen die dat wel doen, zoeken naar een duidelijke verzameling

symptomen om de diagnose dyslexie te kunnen stellen. Verschillende symptomen uiten zich op verschillende leeftijden.

De volgende gedragingen wijzen bij een nog niet-schoolgaand kind op dyslexie:

- ✔ Het kind begint laat te praten (pas na het tweede jaar iets wat op taal lijkt).
- ✔ Het kind haalt klanken binnen woorden door de war. Ze zegt bijvoorbeeld *kodakil* in plaats van *krokodil*.
- ✔ Het kind kan geen rijmwoorden noemen (*fles-zes*).
- ✔ Het kind kan geen onderscheid maken tussen letters en andere symbolen of krabbels.

Bij een basisschoolkind zijn de volgende gedragingen signalen van dyslexie:

- ✔ Ze schrijft woorden met letters op de verkeerde plaatsen, bijvoorbeeld *saw* in plaats van *was* of haalt woorden die hetzelfde klinken door elkaar (bijvoorbeeld *plus* en *blus*).
- ✔ Ze haalt bepaalde letters en cijfers door elkaar (vooral b en d, p en q, 3 en 5).
- ✔ Ze heeft een nauwelijks leesbaar handschrift (slecht gevormde letters van de verkeerde grootte).
- ✔ Ze voegt tijdens het lezen woordjes toe of laat woordjes weg (waardoor de betekenis van de tekst drastisch kan veranderen).
- ✔ Ze heeft moeite om een verhaaltje in de juiste volgorde na te vertellen.

Het belangrijkste waar je op dit moment rekening mee moet houden is dat dyslexie, tenzij het vaker voorkomt in de familie, je vaak treft als een donderslag bij heldere hemel. Je kind lijkt prima in orde en intellectueel misschien zelfs verder te zijn dan haar leeftijdgenootjes, waardoor je niet verwacht dat zij met lezen en schrijven zulke problemen heeft. Dat struikelen, waarvan je kind maar niet schijnt te kunnen herstellen, is typerend voor dyslexie.

In hoofdstuk 3 geven we je een overzicht van symptomen van dyslexie in alle levensfasen. In hoofdstuk 4 concentreren we ons op symptomen bij kinderen die nog niet naar school gaan, terwijl symptomen bij basisschoolkinderen in hoofdstuk 5 de revue passeren.

Besef dat niet-gediagnosticeerde jongeren en volwassenen ook een aantal bekende symptomen van dyslexie vertonen, waaronder vermijdingsgedrag; ze proberen aan lezen te ontkomen en bedenken ingenieuze afleidingsmanoeuvres om maar niet te hoeven schrijven. Zie hoofdstuk 3 voor de details.